

V МІЖНАРОДНА НАРАДА З ГЛОБАЛЬНОЇ БОТАНІЧНОЇ ІНІЦІАТИВИ

(9—13 квітня 2012 року, м. Мадрид, Іспанія)

Підґрунтям для створення Глобальної ботанічної ініціативи (Global Plants Initiative, GPI) стали пропозиції, які з'явилися під час виконання міжнародних флористико-таксономічних досліджень (наприклад, вивчення флори Тропічної Африки), а також впровадження в дію програми Глобальної таксономічної ініціативи (Global Taxonomy Initiative, GTI) — частини Конвенції про біологічне різноманіття.

Першим кроком на шляху до створення GPI стала нарада АЕТФАТ (Association pour l'Etude Taxonomique de la Flore d'Afrique Tropicale), яка відбулася у 2003 р. в м. Аддис-Абеба (Ефіопія). Серед проблем, що обговорювалися на ній, було питання доступу до типових зразків видів, описаних з африканського континенту, котрі зберігаються в різних гербаріях світу. Як результат — запропоновано створити базу даних африканських типів та їхніх зображень, доступну спеціалістам для використання в процесі флористико-таксономічних досліджень тощо. За фінансової підтримки Фонду Ендрю Меллона (Andrew W. Mellon Foundation) ця ініціатива стартувала у вигляді міжнародної програми АРІ (African Plants Initiative), а вже в 2007 р. на конгресі АЕТФАТ в м. Яунде (Камерун) було офіційно представлено її онлайн ресурс. У 2006 р. Латиноамериканський ботанічний конгрес (м. Санто-Домінго, Домініканська Республіка) за прикладом АРІ запропонував концепцію LАPI (Latin American Plants Initiative), яка стартувала у 2007 р. Згодом науковій спільноті стало зрозуміло, що розподілятися на окремі регіони неефективно, і тоді фонд Ендрю Меллона оголосив, що він готовий підтримати програму з дигіталізації усіх відомих типів до 2013 р. Відтоді GPI стала

справді «глобальною» ботанічною програмою, до якої з кожним роком приєднувалися все нові й нові учасники — про результати їхньої роботи можна дізнатися через JSTOR (www.jstor.org).

На сьогодні в GPI беруть участь 263 гербарії із 72 країн світу. Україна долучилася до GPI ще у 2008 р. на етапі виконання програми API. За цей час у Національному гербарії України (КІ) розпочато створення бази даних типів судинних рослин відповідно до міжнародних вимог, яка, крім інформаційного блоку, має базу зображень понад 2 000 типових зразків із України та інших країн світу. Ці матеріали з КІ занесені до світової бази GPI, яка містить близько 2 млн. зображень понад 1,3 млн. автентичних зразків; ними можна скористатися через JSTOR Plant Science.

У Міжнародна нарада з Глобальної ботанічної ініціативи відбулася в м. Мадриді (Іспанія), на базі Королівського ботанічного саду. В ній взяло участь близько 200 осіб із 41 країни. Уперше на такій нараді були представлені всі континенти світу. Найбільша кількість учасників була з країн Латинської Америки, тому робочими мовами наради стали англійська та іспанська. Найчисельнішу делегацію представили США. З країн пострадянського простору в нараді взяли участь лише Україна, Грузія та Узбекистан.

Форум був організований Смітсонівським інститутом тропічних досліджень (Smithsonian Tropical Research Institute, Panama), Королівським ботанічним садом Іспанії (Real Jardín Botánico de Madrid, Spain) і JSTOR Plant Science за підтримки фонду Ендрю Меллона (Andrew W. Mellon Foundation, USA), Міністерства економіки та фінансів Іспанії (Ministerio de Economía y Competitividad de España) і Національної ради з наукових досліджень Іспанії (Consejo Superior de Investigaciones Científicas).

Відкриваючи нараду (10 квітня), з привітальними словами до її учасників звернулися президент фонду Ендрю Меллона D.M. Randal, президент Національної ради з наукових досліджень Іспанії E.L. Tamayo та директор Королівського ботанічного саду в Мадриді д-р G.N. Feliner. Вони висловили задоволення, що мають нагоду відкривати такий представницький ботанічний форум і подякували кожній установі-учасниці за внесок у спільну справу зі створення унікальної у світовій практиці бази даних типів у рамках проекту GPI. Після цього відбулося знайомство делегатів наради: коли називали країну-учасницю GPI, піднімалися всі члени її делегації і кожен із них називав себе та установу, яку він представляв.

Протягом першого дня засідань виступали учасники проекту від Королівського ботанічного саду Мадрида та Національної ради з наукових досліджень Іспанії. Директор ботанічного саду G.N. Feliner розповів про історію створення, сучасну структуру та напрямки наукових досліджень установи; F.M. Garmendia доповів про дигіталізацію літературних джерел, потрібних для інформаційного забезпечення даними проекту «Flora Iberica»; F. Pando ознайомив присутніх із результатами практичного застосування дигіталізації для наукового опрацювання колекції X.C. Mutis (J.C. Mutis, 1732—1808), у тому числі із зібрання його малюнків рослин Південної Америки; L. Medina доповів про іспанську ботанічну інформаційну систему ANTHOS (<http://www.anthos.es/>). По-

тім виступили представники JSTOR L. Brown і D. Ryan, які розповіли про свою роботу та винесли на загальний розгляд проблем сайту і перспектив його розвитку. Крім цього, учасники наради прослухали дві лекції (S. Knapp і P.H. Raven), що стосувалися питань систематики рослин у XXI столітті.

У наступні дні роботи форуму було виголошено понад десять доповідей колеґ із різних куточків світу, які стосувалися практичного використання дигіталізації зразків, ботанічної літератури та малюнків у рамках наукових проєктів. Так, E. Haston із Гербарію Единбурзького королівського ботанічного саду (E) ознайомила присутніх із досвідом сканування типів і зразків для таксономічних обробок і регіональних флор, а також зупинилася на питанні заміни традиційного обміну-позичання та надання за запитом сканованих копій. У доповіді L. Raz із Колумбійського університету (COL) мовилося про досвід п'ятирічної співпраці з GPI, завдяки якому з'явився сучасний каталог рослин Колумбії. N.R. Mojin (США) доповіла про зв'язки проєкту «Флора Північної Америки» з іншими міжнародними програмами, котрі дали змогу залучити до його виконання широке коло науковців і дигіталізувати значну кількість типового матеріалу. R. Barron (Міссурійський ботанічний сад, США) представив матеріали стосовно узагальнення досвіду щодо забезпечення уніфікації отриманих даних партнерами GPI. Про нові функції сайту JSTOR Plants, а саме картування та пошук даних за географічними атрибутами, доповів Z. Campau (Ithaka). Доповідь P. Berry (Гербарій Мічиганського Університету, США) була наглядним прикладом використання ресурсів JSTOR, IPNI, BHL, Tropicos та інших для пошуку потрібної інформації під час таксономічних досліджень на прикладі родів *Euphorbia* і *Croton*. Про значення гербарних матеріалів для оцінки стану біорізноманітності, особливо рослин, які підлягають охороні, доповіла E. Nic Lughadha (Королівський Ботанічний сад Кью, Велика Британія), наголосивши, що для оцінки та збереження біорізноманітності першочерговими залишаються польові дослідження, незважаючи на всі переваги роботи з гербарними та електронними даними. У доповіді C. Miller (Міссурійський ботанічний сад, США) йшлося про доповнення світового списку назв рослин, а також про технічну сторону роботи з синонімами та оновлення номенклатурних даних у зв'язку з результатами, отриманими під час новітніх таксономічних опрацювань. Він відзначив, що поєднання номенклатурних і географічних даних з інформацією про стан охорони виду та його екологією — це шлях до виконання одного з найважливіших завдань Глобальної стратегії збереження біорізноманітності, а саме: створення он-лайн флори усіх відомих рослин.

З метою залучення до дискусії про перспективи подальшої співпраці в рамках GPI після припинення у 2013 р. фінансової підтримки, яку здійснював фонд Ендрю Меллона, M. Tulig (Нью-Йоркський ботанічний сад, США) ще раз наголосила на основних перевагах співпраці з GPI та JSTOR і запропонувала можливі шляхи її розвитку, зокрема створення мережі установ для подальшої підтримки існуючих програм, оновлення та поповнення даних на JSTOR за рахунок використання засобів інших проєктів (GBIF, DarwinCore-Archive, ін.). S. Knapp (Vice President, International Association for Plant Taxonomy — IAPT), оцінюючи май-

бутнє ресурсу GPI та напрямки подальшої співпраці партнерів, запропонувала запровадити індекс лектотипіфікації до вже наявних ресурсів і регулювати доступ до них. Свій погляд на подальшу співпрацю в рамках GPI виклав K. Guthrie — засновник Ithaka та JSTOR, підкресливши, що доступ до матеріалів JSTOR визначається не самою організацією, а законами про авторське право видавництва і всіх, хто надає цю інформацію для публікації на сторінках JSTOR.

Протягом наради в просторому приміщенні, де її делегати відпочивали та пили каву під час перерви, були розміщені постери учасників, серед них і наш. Вони давали можливість кожному бажаючому ознайомитися з напрямками роботи провідних гербаріїв світу — партнерів GPI. В невимушеній обстановці відбувалося обговорення представленої інформації, обмін досвідом та налагодження нових ділових зв'язків.

Наприкінці наради було організовано загальну дискусію стосовно майбутнього та перспектив подальшої співпраці партнерів GPI. Головуючі — проф. P. Crane (FRS) і J. Velez (Університет Пуерто-Ріко) — дали змогу висловитись усім бажаючим. Науковий загал дійшов висновку, що, незважаючи на припинення фінансування GPI Фондом Ендрю Мелона з 2014 р., міжнародну співпрацю варто продовжувати. В рамках створеної організації важливо підтримувати зв'язки між партнерами GPI для надання взаємодопомоги, підтримки та поповнення даних уже наявних електронних ресурсів і спільного пошуку джерел фінансування. Унікальна міжнародна ботанічна спільнота, яка сформувалася під час виконання проектів API/LAPI/GPI, до певної міри є еталоном наукової співпраці й може слугувати прикладом для вчених інших біологічних дисциплін, наприклад зоологів. Кожна організація-учасник має вирішити, наскільки вона хоче чи може долучитися до подальшої роботи проекту. Для координування завершального року фінансування та розроблення подальших планів GPI було запропоновано створити комітет, головою якого одногослосно обрали проф. P. Crane.

Немає сумніву, що українська ботанічна наука загалом та Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного зокрема лише вииграють від такої інтеграції, тому нам слід докласти всіх зусиль, щоб по завершенню фінансування не лише не припинити роботу з дигіталізації, а й розширювати співпрацю з іншими учасниками GPI в рамках міжнародних проектів і програм.

Крім ділової частини, організатори наради подбали про екскурсійну програму, яка була не менш насиченою та цікавою. Крім ознайомлення з колекціями Королівського ботанічного саду, з фондами Гербарію *МА* та науковою бібліотекою, де зберігається унікальна колекція ботанічних малюнків, гостям була надана можливість отримати враження від екскурсій Мадридом, Толедо, Ла-Гранха та Сеговією, познайомитися з архітектурою, побутом, історією, класичним і сучасним мистецтвом Іспанії.

Ми висловлюємо щирі вдячність організаторам наради за запрошення та фінансову підтримку нашої участі в роботі цього впливового ботанічного форуму. Хочемо також подякувати директорові Королівського ботанічного саду д-ру G.N. Feliner за надану можливість працювати у фондах Гербарію *МА*.

Н.М. ШИЯН, О.М. КОРНІЄНКО